

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
411-105/2021

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 35825 датум: 23.12.2021. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Окружном затвору у Неготину

Београд, децембар 2021. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,¹ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

1. УВОД

1.1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Неготину (ОЗ Неготин)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	21. октобра 2021. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Провера постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
САСТАВ ТИМА	<p>Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководиоца НПМ</p> <p>Чланови тима: Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење НПМ Ивана Босиљчић, Заштитник грађана/Стручна служба</p>

1.2. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Управа ОЗ Неготин и сва службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави свој мандат.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, тиму НПМ омогућили приступ свим просторијама, фотографисање, као и преглед, увид и фотокопирање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзирани разговор са лицима лишеним слободе, по избору чланова тима НПМ.

1.3. ТОК ПОСЕТЕ

НПМ је посету Заводу обавио у складу са претходно утврђеном методологијом која је развијена ради остваривања циља посете, односно провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. Методологијом је предвиђено да НПМ разговара са лицима лишеним слободе која су у већем ризику од лошег поступања – лицима која се налазе у затвореном одељењу завода и на извршењу дисциплинских и посебних мера за одржавање реда и безбедности у заводу, да оствари увид у евиденције и другу документацију о притужбама чији је предмет тортура или друго лоше поступање, примени мера принуде, повредама лица лишених слободе и другим ванредним догађајима, као и да обави појединачне разговоре са лицима која су учествовала у догађајима који носе ризик од злостављања.

Посета је обављена у неколико фаза:

Фаза I: Разговор са руководством

Посета је започета разговором са управником Завода. Вођа тима је указао на мандат НПМ, представио чланове тима за посету и опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Фаза II: Разговори са лицима лишеним слободе

НПМ је обавио разговоре са 34 лица лишена слободе током обиласка просторија-спаваоница у које су смештени, од којих је 18 притворених, 15 осуђених лица који су разврстани у затворено одељење Завода и 3 прекршајно кажњена лица која су, по пријему, из епидемиолошких разлога, смештени у собу за изолацију.

Фаза III: Увид у документацију

У оквиру ове фазе посета је обухватила разговоре са руководиоцима различитих области рада у Заводу и увид у документацију која се односи на притужбе лица лишених слободе, примену мера за одржавање реда и безбедности у заводу, ванредне догађаје и повреде лица лишених слободе. Посебну пажњу НПМ је посветио начину обављања првог лекарског прегледа по пријему у Завод и лекарских прегледа након пријема мера принуде .

Фаза IV: Индивидуални разговори са лицима лишеним слободе

Током групних разговора у просторијама-спаваоницама, ниједно лице није затражило да чланови тима НПМ обаве ненадзирани индивидуални разговор са њим.

Фаза V: Завршни разговор са руководством

Посета Заводу окончана је разговором тима НПМ са руководством Завода. Вођа тима је указао на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе и другим најважнијим налазима и запажањима из посете.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. СТАЊЕ НА ДАН ПОСЕТЕ

На дан посете у ОЗ Неготин је било укупно 52 лица лишена слободе, од којих 18 на извршењу мере притвора (две жене), 6 прекршајно кажњених и 28 осуђених лица, од којих је 15 разврстано у затворено одељење Завода. У дану посете није било лица лишених слободе који су одбијали храну, воду или лечење. Такође, у дану посете није било ни лица према којима се примењују мере принуде издвајање или везивање кожним каишевима, као ни оних према којима се примењују посебне мере смештај у посебно осигурану просторију, смештај под појачани надзор или усамљење. Ни једно лице није било на извршењу дисциплинске мере упућивање у самицу.

2.2. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ

Током посете НПМ је обишао све просторије-спаваонице у којима су смештени притвореници и осуђена лица разврстана у затворено одељење. Просторије – спаваонице располажу са 3 до 4 кревета на спрат и у свакој се налази мокри чвор који је одвојен од остатка просторије. Просторије-спаваонице испуњавају важеће стандарде у погледу површине и броја смештених лица, у свакој се налази сто и клупе за седење, као

и ормарићи за одлагање личних ствари. Међутим, уочено је да су душеци на лежајевима стари и у веома лошем стању.

1.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Неготин, у просторијама-спаваоницама затвореног одељења и притвора, душеци на креветима су дотрајали.

РАЗЛОЗИ

Сваки осуђени има право на засебан лежај.³

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе.⁴

Завод осуђеном обезбеђује посебан орман за одлагање ствари које може користити у заводу.⁵

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Неготин ће, у просторијама-спаваоницама затвореног одељења и притвора, дотрајале душеке на креветима заменити новим.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети активности из своје надлежности како би се у што краћем року обезбедили одговарајући душеци на креветима.

Све просторије-спаваонице имају адекватну природну и вештачку светлост. Прозори се налазе у свакој просторији и отварају се, тако да је омогућен доток свежег ваздуха.

Приликом обиласка просторија-спаваоница у затвореном одељењу и притвору, лица лишена слободе су се жалила тиму НПМ на постојање стеница. Том приликом су показали и уједе по рукама и ногама, као и флеке од наведених инсеката по зидовима због чега су исти задрљани.

2.

УТВРЂЕЊЕ

У просторијама-спаваоницама затвореног одељења и притвора присутни су инсекти, посебно стенице.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Неготин ће предузети активности у циљу дезинсекције свих просторија-спаваоница које користе лица лишена слободе у којима су присутни инсектни, посебно стенице.

³ ЗИКС, члан 79. став 3.

⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 18. став 1. и 2.

⁵ Ibid, чл. 20. ст. 2.

⁶ Европска затворска правила, прав. 18.1.

3.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Зидови просторија-спаваоница у затвореном одељењу и притвору Завода су запрљани.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Услови смештаја затвореника, нарочито просторије за спавање, морају бити такви да не нарушавају људско достојанство, да се поштује приватност и испуњавају захтеви за одржавање здравља и хигијене, водећи рачуна о климатским условима, нарочито о површини пода и запремини ваздуха у просторији.⁷</i></p> <p><i>Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.⁸</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Неготин ће извршити кречење зидова просторија-спаваоница у затвореном одељењу и притвору.</p>

2.3. ТРЕТМАН У ЗАТВОРЕНОМ ОДЕЉЕЊУ

У затвореном одељењу налази се 15 лица и они нису радно ангажовани. Према наводима службених лица, на пословима рада у башти, економији, кухињи и котларници се упошљавају лица из отвореног и полуотвореног одељења, као и поједина прекршајно кажњена лица. Услед наведеног, осуђенима који су разврстани у затворено одељење, стицање радних навика се не поставља као индивидуални циљ који треба да остваре. Осуђена лица из затвореног одељења изражавају незадовољство тиме што нису радно ангажовани, а то нарочито тешко погађа поједине осуђене који су у овај завод премештени из КПЗ Ниш у којем су били радно ангажовани и наведено доживљавају као погоршање свог положаја.

Према наводима службених лица, тренутно нема групног рада, али будући да су васпитачи завршили недавно обуке, очекује се да у скорије време отпочну са групним радом на теме контроле беса, развоја вештина комуникације, одвикавања од болести зависности односно одржавања апстиненције од алкохола и дрога и сл. Спорадично се организују разговори на теме које осуђенике занимају и које су им пријемчиве, који се обављају у службеној канцеларији или трпезарији полуотвореног одељења. Редовно учествују на такмичењима, односно ликовним колонијама у Сомбору и на литерарном конкурс у Ваљеву. У току дана им је омогућено да проводе време на свежем ваздуху два пута по сат времена, којом приликом могу и да вежбају. Осуђена лица са којима је током посете разговарано су навела да их васпитачи редовно обилазе и са њима обављају разговоре, као и то да не постоји било какав облик групног рада, тако да, изузев када су на свежем ваздуху, односно шетњи, остатак дана проводе у својим собама.

Имајући у виду наведено, осуђена лица у ћелији бораве највећи део дана, досада и неактивност су њихова свакодневница, што током дужег временског периода може бити веома штетно по њихово физичко и ментално здравље. Обезбеђивање радног

⁷ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тач. 18.1.

⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77, ст. 1.

ангажовања лицима лишеним слободe је важно не само због тога што омогућава смислено и конструктивно провођење времена током осуђеничких дана, стицање потребних вештина, радно искуство и самопоштовање, већ и због тога што може да помогне осуђеницима у ресоцијализацији. Накнада за рад такође омогућава затвореницима да подмире неке своје потребе током боравка у затвору.

Иако је обезбеђивање свакодневног радног ангажовања у затворима изазовно, с обзиром на организационе и кадровске могућности, сврсисходан рад је посебно важан за затворенике са високим степеном безбедности, с обзиром на негативан утицај строжег режима којем су изложени.

Горе описано одсуство смислених активности и радног ангажовања се односи и на притворенике, а њихова шетња траје 20 до 30 минута два пута дневно.

4.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Неготин осуђена лица разврстана у затворено одељење и притвореници нису радно ангажовани.

РАЗЛОЗИ

Сврха казне затвора или сличних мера којима се лице лишава слободe је пре свега заштита друштва од криминала и смањење рецидивизма. Та сврха може да се оствари само ако се период проведен у затвору искористи да се у мери у којој је то могуће обезбеди реинтеграција таквих лица у друштво по њиховом ослобађању како би могла да живе у складу са законом и да се самостално издржавају.

У ту сврху, управе казних завода и друга надлежна тела треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и посао, као и друге видове примерене и доступне помоћи, укључујући и оне допунске, моралне, духовне, социјалне, здравствене и спортске природе. Сви такви програми, активности и услуге треба да се реализују у складу с потребама индивидуалног приступа затвореницима.

Осуђеним затвореницима се омогућава да раде и/или активно учествују у својој рехабилитацији, под условом да лекар или други квалификовани здравствени радник утврди њихову физичку и психичку способност за то.

Затвореницима се омогућава довољно корисног радног ангажовања како би били активно уапслени током нормалног радног дана.⁹

Створиће се услови који ће омогућити затвореницима да се запосле на смислен начин уз плату која ће им олакшати реинтеграцију на тржиште рада у земљи и омогућити им да доприносе властитој финансијској подршци и помоћи својим породицама.¹⁰

Затворске власти ће настојати да обезбеде довољно корисног рада.¹¹

Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у одељењу високе безбедности него у обичном. То може умногоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози

⁹ Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима, Анекс уз Резолуцију Генералне скупштине УН бр. 70/175 од 17. децембра 2015. год. (Манделина правила), прав. 4. и 96.

¹⁰ Основни принципи Уједињених нација за поступање са затвореницима, Резолуција Генералне скупштине УН бр. 45/111 од 14. децембра 1990. год, принц. 8.

¹¹ Препорука Рец (2006) 2 - рев Комитета министара државама чланицама Савета Европе о Европским затворским правилима (Европска затворска правила), прав. 26.2.

безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајени у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.¹²

Рад осуђеног је саставни део програма поступања.

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију.

У оквиру извршења програма поступања, осуђени је обавезан да извршава радне задатке и обавезе.¹³

По одобрењу органа који води поступак, а уз сагласност управника завода, притвореник се на свој захтев може упослити да ради на пословима у кругу завода који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка¹⁴.

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће у ОЗ Неготин обезбедити услове за радно ангажовање осуђених лица разврстаних у затворено одељење и притворених лица.

5.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Неготин притвореним лицима није омогућено довољно времена за боравак на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Притворенику ће се обезбедити кретање на слободном ваздуху у трајању од најмање два часа дневно.¹⁵

ПРЕПОРУКА

ОЗ Неготин ће притвореним лицима омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

Имајући у виду наводе службених лица о томе да ће ускоро почети са облицима групног рада са осуђеним лицима из затвореног одељења, НПМ би желео да добије више информација о томе да ли је отпочето са групним радом и којим, те колико је осуђених лица из затвореног одељења укључено у исте.

2.4. УПУЋИВАЊЕ У САМИЦУ

Дисциплинска мера упућивање у самицу у заводу није изрицана од 2017. године.

¹² Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ-а у погледу издржавања казне затвора, ЦПТ/Инф (2001) 16, пар. 32.

¹³ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19), чл. 98.

¹⁴ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/2014), чл.44

¹⁵ Законик о кривичном поступку, чл. 218. ст. 2.

2.5. ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ

Документација у коју је тим НПМ извршио увид садржи извештаје о ванредним догађајима који се подносе начелнику Службе за обезбеђење и управнику, обавештења Оперативном центру, који се достављају ажурно – истог или следећег дана, писмене изјаве лица лишених слободе, службене белешке службених лица, као и евентуалне предлоге за покретање дисциплинских поступака. Када се ванредни догађај на било који начин односи на притворено лице тада се обавештава и поступајући судија. О ванредним догађајима се уредно води и књига која садржи основне податке о учеснику ванредног догађаја, време и место, као и кратак опис конкретног догађаја.

Од почетка године било је укупно 10 ванредних догађаја, као што су: ремећење реда и рада, сукоби између лица лишених слободе, штрајк глађу и сл.

2.5.1. МЕРЕ ПРИНУДЕ

У 2020. и 2021. години није било примене мера принуде, а последња мера принуде је била примењена 2019. године и то употреба физичке снаге. Увидом у документацију у Служби за обезбеђење утврђено је да су састављени извештаји припадника Службе за обезбеђење који су меру применили, да су извештај Службе за обезбеђење и извештаји о лекарском прегледу достављени управнику Завода. Осим тога, о томе је обавештен и Оперативни центар, у оквиру извештавања о ванредним догађајима.

Видео снимци ванредних догађаја, па и оних у којима буду примењене мере принуде, се чувају на хард диску. Имајући у виду да се тиме доприноси превенцији кршења права лица лишених слободе, ефикаснијој контроли примене средстава принуде и отклањању сумњи у законит рад службеника обезбеђења, а са друге стране утврђивању околности догађаја који су претходили њиховој примени, ради спровођења одговарајућих поступака против лица лишених слободе који су учествовали у догађају, **НПМ похваљује чување видео снимака ванредних догађаја у ОЗ Неготин.**

2.6. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

2.6.1. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Први лекарски преглед лица лишених слободе по њиховом пријему у Завод се обавља по правилу у року од 24 сата и то у Дому здравља. Један, од 12 лекара Дома здравља који су ангажовани у заводу на основу уговора, у ОЗ Неготин долази уторком.

Приликом првог прегледа, од лица лишеног слободе се узимају основни подаци, породична и лична анамнеза (да ли пуши, пије, злоупотребљава ПАС и да ли има операције и повреде), потом се лицу мери крвни притисак и слушају се плућа. Лекар на основу прикушњених података и обављеног прегледа даје оцену радне способности.

У вези са обављањем лекарских прегледа, медицински техничар је навео и то да лекари из Дома здравља, осећају бојазан по своју безбедност у ситуацијама када треба да обаве лекарске прегледе лица лишених слободе, због чега, у највећем броју случајева, захтевају да прегледу присуствују и командири. Присуство командира лекарском прегледу на захтев лекара, нигде се не евидентира.

У разговорима са осуђеним и притвореним лицима, већина је навела да се нису скидали на првом лекарском прегледу нити је преглед обављен „на голо“, већ да су се скидали пред командирима на пријему у ОЗ Неготин приликом претреса/ прегледа лица.

6.

УТВРЂЕНО

Први преглед лица лишених слободе не укључује обавезни преглед свих телесних предела, односно преглед без одеће, а ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу лишеном слободе.

РАЗЛОЗИ

Служба здравствене заштите у затворима може да допринесе спречавању насиља над лицима лишеним слободе кроз систематско документовање повреда¹⁶.

Лекар треба да прегледа сваког затвореника (лице лишено слободе). Приликом прегледа затвореника лекар ће посебну пажњу посветити бележењу и пријављивању било каквог знака или индиције да је према лицу могло бити поступано насилно¹⁷.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Неготин први лекарски преглед лица лишених слободе укључиваће преглед свих телесних предела, односно преглед лица без одеће, ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу лишеном слободе, а у медицинску документацију ће се уносити констатација да је извршен целокупни телесни преглед.

7.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Неготин, припадници Службе за обезбеђење ће упозорити лекара на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу, неопходно је да се то евидентира тако што ће се забележити име и презиме немедицинског особља које је присуствовало прегледу као и разлог присуства.

Када немедицинско особље присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе на захтев лекара из безбедносних разлога, налазиће се на довољној удаљености од лица лишеног слободе тако да може да види али не и да чује садржину поверљивог разговора између лекара и лица лишеног слободе.

2.6.2. ЛЕКАРСКИ ИЗВЕШТАЈИ

Као што је то већ наведено, у ОЗ Неготин у 2020. и 2021. години није било примене мера принуде, а 2019. године је била једна мера принуде (физичка снага.) Увидом у документацију уочено је да су лекарски прегледи након примене мера принуде обављени у Дому здравља и да лице није имало повреде.

Медицински техничар је, у вези са лекарским прегледима након примене мера принуде, навео да се у том случају обављају три прегледа, да се повреде не уцртавају на

¹⁶ Европски комитет за спречавање мучења 3rd General Report [CPT/Inf (93) 12], § 51

¹⁷ Европска затворска правила Rec (2006)2 § 42.1 и § 43.1.

шматском приказу тела, иако му је познато да су такви обрасци достављени Заводу пре пар година.

8.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Неготин, прегледи лекара након примена мера принуде се не обављају у складу са важећим прописима и стандардима.

РАЗЛОЗИ

Непосредно након примене мере принуде, изузев мере везивања, обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена. Преглед се понавља између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере.

Писани извештај службе за обезбеђење, медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања. Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Управник завода обавештава директора Управе о употреби мера принуде и прослеђује извештаје у року од 24 часа од времена примене мере принуде.¹⁸

Евидентирање здравственог прегледа у случајевима трауматских повреда треба обављати на специјалном обрасцу предвиђеном у ту сврху, са шматским скицама тела на којима се могу означити трауматске повреде и које ће се чувати у здравственом досијеу лица лишеног слободe. Надаље, било би пожељно да се направе фотографије повреда, и те фотографије такође треба ставити у здравствени досије.¹⁹

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Неготин, лекар ће непосредно након примене мера принуде, као и између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мера принуде, обавити лекарски преглед.

Лекар ће у писани извештај о прегледу обављеном након примене мера принуде, поред описа објективних лекарских налаза, уносити наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и дати мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

Лекар ће уочене повреде фотографисати и уцртати их у шему тела.

Лекар ће медицинску документацију и извештаје о обављеним лекарским прегледима након примене мера принуде, достављати управнику без одлагања.

2.6.3. ПОВРЕДЕ

У Заводу се не води Књига повреда лица лишених слободe, већ само Књига повреда на раду. Повреде се евидентирају у здравственом картону. По наводима медицинског техничара, све повреде, као и остала актуелна здравствена проблематика се исти дан презентује управнику.

¹⁸Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. ст. 3 и 4.

¹⁹Стандарди ЦППТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦППТ/Инф (2013) 29, пар. 74.

9.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Неготин не води се посебна евиденција о повредама лица лишених слободе, осим оних које су настале на раду.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Поред тога, потребно је водити засебан регистар повреда у коме ће се забележити све врсте уочених повреда.²⁰</i></p> <p><i>Лекар у заводу дужан је да води посебну евиденцију о повредама осуђених.²¹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Неготин ће успоставити и водити посебну евиденцију о повредама лица лишених слободе.</p>

Увидом у поједине здравствене картоне уочено је да се *у рубрику „операције и повреде“* често уписује „негира повреде“, а да се истовремено у лекарском налазу не констатује да ли лице има или нема свежих повреда при пријему у ОЗ Неготин. У истој рубрици у појединим картонима уписано је: „прелом леве руке“, „прелом леве потколенице“, „повреда леве натколенице“ или „повреда рамена“, без икаквих других података, односно без података о томе од када датира повреда и да ли је лице примљено са том или неком другом повредом.

У здравственом картону једног притвореника на првом прегледу уписано је: „...повреда 3. прста десне руке, на десној страни лица одеротина 4x3 цм, на левој зигоматичној регији мања одеротина“. Повреде нису фотографисане, нису уцртане у шему тела, нити је о њима ангажовани лекар у Заводу сачинио извештај и обавестио управника.

С тим у вези НПМ скреће пажњу на чињеницу да лекари дају изузетан допринос у борби против злостављања лица лишених слободе систематичним евидентирањем повреда и давањем информација управнику Завода. Детаљно и благовремено документовање и пријављивање таквих медицинских доказа у значајној мери олакшава истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца.

НПМ указује да је код постојања телесних повреда потребно да лекар у налазу исте детаљније опише у погледу величине, прецизније локализације, изгледа, броја и другог. На основу тако написаног налаза потребно је да определи врсту повреде, наведе дијагнозу, а у мишљењу по могућству прецизније определи механизам њеног настанка, односно образложи мишљење о повезаности навода о начину настанка повреда и констатованих повреда. Даље, повреде је потребно евидентирати у посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са шематским приказом тела у који је потребно уцртати повреде који ће се чувати у здравственом картону. Све повреде потребно је фотографисати, а фотографије чувати у здравственом картону.

²⁰ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању ЦПТ/Инф(2013)29-парт, пар. 74.

²¹ ЗИКС, чл. 115. ст. 1. т. 6.

10.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Неготин, повреде које се уоче на телу лица лишеног слободе се не документују на адекватан начин.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да води посебну евиденцију о повредама осуђених и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Лекар је дужан да у извештају о утврђеним повредама унесе и наводе осуђеног лица о начину настанка повреде, као и да изнесе своје мишљење о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.²²

Евидентирање здравственог прегледа у случајевима трауматских повреда треба обављати на специјалном обрасцу предвиђеном у ту сврху, са шематским скицама тела на којима се могу означити трауматске повреде и које ће се чувати у здравственом досијеу лица лишеног слободе. Надаље, било би пожељно да се направе фотографије повреда, и те фотографије такође треба ставити у здравствени досије.²³

ПРЕПОРУКА

Лекар у ОЗ Неготин ће у извештај о утврђеним повредама детаљно описивати уочене повреде на лицу лишеном слободе (величина, број, прецизнија локализација, изглед, боја и др.), уносити наводе лица о начину настанка повреде, као и своје мишљење о повезаности навода лица о начину настанка повреда и констатованих повреда, фотографисати повреде и уцртавати их у шему тела.

Лекар ће сачињене фотографије и шему тела са повредама чувати у здравственом картону лица.

У случају да лекар уочи повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, лекар ће о томе писаним путем обавестити управника уз достављање целокупне медицинске документације, а управник ће обавестити надлежно јавно тужилаштво.

2.7. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Лица лишена слободе са којима је тим НПМ обавио разговоре у ОЗ Неготин нису имала примедби на поступање службеника Завода према њима нити им је познато да је било ко био изложен недозвољеном поступању командира на било који начин. Напротив, лица су навела да су командири коректни, као и други запослени у Заводу са којима су имали контакте.

Тиму НПМ пожалили су се једино на услове боравке због дотрајалости душека и присуства стеница, а притвореници и на дужину трајања шетње, у вези са чим су у овом извештају упућене препоруке ОЗ Неготин за унапређење рада.

²² Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014 и 35/2019)

²³ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 74.

2.7.1. ПОДНЕСЦИ И ПРИТУЖБЕ

У 2020. и 2021. години није било притужби лица лишених слободе. Последња притужба је била 2015. године и она се није односила на злостављање од стране службених лица.

Према службеним наводима, као и увидом у документацију, интерне поднеске (молбе, захтеве, притужбе) за заводске службе осуђена лица предају командиру, готово увек у једном примерку, а исти се у највећем броју случајева не заводе. Свега пар интерних поднесака је било заведено у писарници што указује да је пракса неуједначена и да постоји потреба да се то питање уреди. Осим наведеног, лица лишена слободе не добијају било какву потврду као доказ да су поднесак предали. И поред тога, уочено је да се по поднесцима поступа већ наредног дана, односно на поднесцима се од стране службеног лица стави забелешка о поступању по захтеву из поднеска.

11.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Неготин интерни поднесци које лица лишена слободе подносе Заводу се не заводе нити им се издаје потврда о предаји поднеска.

РАЗЛОЗИ

Постојаће заштитне мере како би се осигурало да затвореници могу да подносе захтеве или притужбе безбедно и, ако то затражи подносилац, на поверљив начин. Затвореник или друга особа наведена у 4. параграфу 56. правила не смеју бити изложени ризику од одмазде, застрашивања или других негативних последица због подношења захтева или притужбе.²⁴

Орган је дужан да евидентира поднесак који је примио према редоследу пријема и да потврди пријем поднеска без наплаћивања таксе.²⁵

Поднесак, притужбу и жалбу осуђени подноси у три примерка, од којих се један упућује надлежном органу, један остаје код осуђеног, а један се улаже у лични лист осуђеног.²⁶

Поднесак притвореник подноси у три примерка, од којих се један упућује управнику завода, један остаје код притвореног, а један се улаже у лични лист притвореног.

Притворенику се предаје потврда о предатом поднеску, која садржи име и презиме подносиоца, датум пријема и број под којим је заведен.²⁷

ПРЕПОРУКА

ОЗ Неготин ће заводити интерне поднеске лица лишених слободе и издавати им потврде о предаји тих поднесака Заводу.

²⁴ Манделина правила, прав. 57.2.

²⁵ Закон о општем управном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 18/16 и 95/18 - аутентично тумачење), чл. 61. ст. 1.

²⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14 и 79/16), чл. 57.

²⁷ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 57.